

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Сербіна Руслана Андрійовича – на дисертацію Олійника Руслана Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення тримання військовополонених», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. В зв'язку зі збройною агресією РФ проти України, набули підвищеної актуальності та прикладного значення ті питання, що стосуються дотримання прав, законних інтересів і свобод військовополонених, яких у повній мірі можна у зв'язку з цим віднести до своєрідних потерпілих від військових дій. Сутність цієї проблеми полягає у тому, що чинне законодавство України, не в повній мірі кореспондується зі змістом норм міжнародного права, які регулюють питання тримання військовополонених. Також є безліч процедурних проблем, щодо адміністративно-правового механізму реалізації функції національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, щодо військовополонених, які знаходяться у відповідних таборах тримання.

Тому питання щодо змісту правової природи та сутності адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених та процедурної складової застосування правових обмежень є вельми актуальними, своєчасними й такими, що потребують поглибленого теоретико-прикладного дослідження.

Сучасна доктрина адміністративного права ще не збагачена науковим аналізом проблеми щодо адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених як адміністративно-правового явища.

Зважаючи на вищезазначене, необхідність проведення наукового пошуку, присвяченого визначенню питання щодо змісту правової природи та сутності адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених та

процедурної складової застосування правових обмежень є вельми актуальними, своєчасними й такими, що потребують поглибленого теоретико-прикладного дослідження.

Дисертаційне дослідження спрямовано на реалізацію основних положень законів України «Про Національну безпеку України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про оборону України», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; указів Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», «Про Національну стратегію у сфері прав людини»; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку тримання військовополонених», «Деякі питання виконання Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей”», «Про утворення Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими», «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період», Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21, а також плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб’єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Безсумнівною перевагою роботи є використання великого обсягу нормативно-правових актів, загальнотеоретичних наукових праць українських та зарубіжних вчених, розробок фахівців у галузі адміністративного права,

емпіричних матеріалів щодо діяльності Державної кримінально-виконавчої служби та таборів для тримання військовополонених. Застосування здобувачем сучасних методів наукового пізнання, значне методологічне підґрунтя виконаної роботи забезпечують належний ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих результатів.

Виконана дисертаційна робота характеризується комплексним характером, що означає системність підходу до дослідження теоретичних проблем у взаємозв'язку із тенденціями, які відбуваються в практиці правозастосування щодо особливостей функціонування таборів для тримання військовополонених. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел. Структура дисертації повністю відповідає цілям і задачам дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, сформульовані у роботі дисертантом.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в дисертації порушенні питання, які раніше не ставали предметом вивчення та містять положення і висновки, які визначають правову природу та сутність адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених у відповідних таборах та процедурної складової застосування правових обмежень до останніх із врахуванням міжнародних стандартів забезпечення прав людини, що дало змогу запропонувати слушні пропозиції та рекомендації до чинного законодавства.

Цікавим є запропоноване визначення поняття «адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених» – це коло публічно-правових відносин, які урегульовані адміністративно-правовими нормами, є частиною правової політики держави та спрямовані на охорону, захист та організацію тримання військовополонених на засадах дотримання природних прав людини і принципу гуманізму, спеціально створеними державними інституціями. Сукупність публічно-правових відносин, які забезпечують виконання правової політики держави, мають комплексний, міжгалузевий

характер, що об'єднує широке коло суб'єктів, які задіяні в її реалізації, кожен з яких наділений правовим інструментарієм, що надає можливість впливати на стан дотримання прав військовополонених з одного боку, а з іншого представляти Україну на міжнародних площадках з питань обміну полоненими.

Вдалим є формулювання особливостей адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених, до яких здобувач віднес наступні складові: 1) є цілісним, упорядкованим, спеціалізованим організаційно-правовим утворенням, що забезпечує реалізацію одного із напрямів правової політики держави; 2) призначене гарантувати нормативну, організаційну та ідеологічну складові, які необхідні для правового впорядкування і здійснення практичної управлінської діяльності, спрямованої на утримання захоплених представників іншої сторони військового конфлікту поза боєм, із дотриманням при цьому положень міжнародного гуманітарного права і засад гуманізму; 3) характеризується динамічністю розвитку, найбільш активний етап якого відбувся в Україні після початку повномасштабного російського військового вторгнення; 4) поєднання двох аспектів, які визначають її сутність та розвиток. А саме, із засад гуманізму передусім сформованих та закріплених в міжнародних правових договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та вирішення функціональних задач практичної спрямованості. В національному адміністративному праві означена система знайшла своє закріплення на рівні законів та сукупності підзаконних нормативно-правових актів; 5) злагоджена діяльність численної кількості державних органів, а подекуди й створення нових суб'єктів, компетенція яких наразі визначна в законодавстві. Головним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику з питань утримання військовополонених наразі є Міністерство юстиції України, діяльність якого спрямовується і координується вищим органом у системі органів виконавчої влади – Кабінетом Міністрів України; б) наявність адміністративно-правових інструментів, якими наділені спеціально створені суб'єкти більшість яких має правообмежувальний, організаційний та

установчий характер тощо.

Достатньо логічним є запропоноване визначення змісту правової охорони військовополонених. Під останнім здобувач пропонує розуміти дії спрямовані на зниження надмірної і необґрунтованої жорстокості і насильства та надлишкових людських втрат, яких за одностайним переконанням світової спільноти слід уникнути під час будь-яких військових конфліктів. Разом із тим, права військовополонених, як окремий об'єкт правоохорони, мають одразу декілька особливостей, що ускладнюють вирішення практичних завдань в цьому напрямі.

Цікавим є підхід до розуміння адміністративно-правового статусу Державної кримінально-виконавчої служби України та таборів для тримання військовополонених, що дало змогу виявити недоліки їх правового регулювання та запропонувати шляхи їх вирішення.

Заслуговують на увагу сформульовані авторські критерії класифікації суб'єктів задіяних в процесі реалізації державної правової політики в частині тримання військовополонених.

Слушним є висновок, що наукові підходи та думки щодо системи правового забезпечення тримання військовополонених як таку, що складається з двох великих частин (міжнародного гуманітарного права, яке закладає ідеологічну основу, й національного законодавства, яке здебільшого врегульовує практичну діяльність), то обидві структурні складові, на наш погляд, не позбавлені недоліків. А саме: 1) міжнародні правові акти містять положення, які в умовах сьогодення (враховуючи особливості країни агресорки) втрачають свій практичний сенс. Наприклад, можливість надання згоди на звільнення військовополоненого під слово честі або зобов'язання. Крім того, міжнародне гуманітарне право не враховує все різноманіття можливих типових ситуацій, які потребують врегулювання, або не здатне надати на них відповідь. Наприклад, в міжнародних правових документах розглянута доволі обмежена кількість варіантів звільнення із полону; 2) слабкою стороною сукупності національних правових норм, на наш погляд, є деяке термінологічне

різноманіття і неузгодежність. Наприклад, одночасне використання в різних нормативно-правових актах понять «захоплення, взяття в полон, тримання, утримування тощо). Крім того, національна правова система характеризується врегулюванням окремих функціональних завдань, щодо роботи із військовополоненими, викладеним в різних нормативно-правових актах, виданих різними державно-владними суб'єктами, що не спрощує систему в цілому. Ще одна особливість національної системи правового врегулювання тримання полонених полягає в тому, що вона все ще продовжує розвиватися. Наприклад, у подальшому варто очікувати нормотворчих напрацювань з проблем обміну та звільнення військовополонених, а також їх відповідальності за воєнні правопорушення і злочини.

Логічним виглядає запропонована здобувачем систематизація процедур адміністративно-правового забезпечення основних прав військовополонених під час тримання під якими слід розуміти визначений адміністративно-правовими нормами порядок вчинення процесуальних дій уповноваженими суб'єктами, спрямований на дотримання природних прав військовополонених та принципів гуманізму.

Слід на високому рівні оцінити здобутки здобувача щодо запропонованих змін до законодавства в частині удосконалення процедурної складової застосування адміністративно-правових засобів тримання військовополонених у відповідних таборах та необхідності розподілу та унормування нових компетенцій ЦОВВ, пов'язаних із їх участю в забезпеченні тримання військовополонених.

Виходячи з цього, можна із впевненістю констатувати, що використання одержаних результатів дозволить певною мірою вдосконалити процедурні питання щодо забезпечення тримання військовополонених з позиції адміністративно-правових норм.

Положення та висновки, сформульовані в дисертації, безумовно, мають теоретичну і практичну цінність, їх може бути використано для поліпшення правотворчої діяльності в частині дотримання прав і свобод

військовополонених в умовах сьогодення. Висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення чинного законодавства, особливо тієї його частини, яка регулює процесуальний порядок тримання військовополонених. Обґрунтовані автором положення і рекомендації можуть бути рекомендовані для використання у правозастосовній діяльності, а також в освітньому процесі при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні проблеми адміністративного права» та «Судові та правоохоронні органи».

Результати дисертаційної роботи викладені у 5 наукових статтях, з яких 4 опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у іноземному науковому виданні, а також у тезах 4 доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення проведеного дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Дискусійні положення. Висока оцінка змісту дисертаційного дослідження не виключає наявності окремих питань, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. Серед пунктів наукової новизни та у змісті підрозділу 1.4 дисертантом зазначено, що ним доводиться необхідність систематизації всього нормативного матеріалу, що стосується питань реалізації державної політики з питань утримання військовополонених. Але, зі змісту роботи не зрозуміло, які саме перспективи такої систематизації нормативного масиву вбачає автор. У зв'язку з цим, бажано було б почути пояснення здобувача щодо доцільності такої систематизації.

2. У підрозділі 1.2. «Сутність та система адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених» дисертантом розглядається система правового забезпечення тримання військовополонених, яка складається з двох великих частин – міжнародного гуманітарного права, яке закладає ідеологічну основу, й національного законодавства, яке здебільшого

врегулює практичну діяльність. В той же час, дисертант акцентує увагу, що обидві структурні складові не позбавлені певних недоліків. Під час публічного захисту доречно почути позицію дисертанта з цього приводу.

3. У розділі 2.1. дисертантом приділено увагу провідним суб'єктам здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, як-то: Державна кримінально-виконавча служба та табори для тримання військовополонених. В той же час, доречним було розглянути питання діяльності суб'єктів, які забезпечують формування та реалізує державної політики з питань утримання військовополонених.

4. У підрозділі 2.3. дисертантом досліджуються адміністративно-правові процедури забезпечення основних прав військовополонених під час тримання. Вважаємо, що дисертаційне дослідження лише б виграло, якби автор приділив увагу питанням функціонування та використання інформаційної системи з питань поводження з військовополоненими.

5. Цілком зрозуміло, що дисертаційна робота присвячена дослідженню адміністративно-правового забезпечення тримання військовополонених. Натомість, враховуючи навіть це, уявляється, що дисертація дещо перевантажена детальним розглядом суто теоретичних питань.

Зазначене не впливає на позитивну оцінку виконаної роботи, підкреслює її новаторський характер та складність предмету наукового дослідження.

Загальний висновок – дисертація Олійника Руслана Васильовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення тримання військовополонених» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо забезпечення тримання військовополонених та має значення для розвитку науки адміністративного права. Вона відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Олійник Руслан Васильович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –

адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Втім, зазначене не впливає на позитивну оцінку виконаної роботи, підкреслює її новаторський характер та складність предмету наукового дослідження.

Загальний висновок – дисертація Олійника Руслана Васильовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення тримання військовополонених» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо забезпечення тримання військовополонених та має значення для розвитку науки адміністративного права. Вона відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Олійник Руслан Васильович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Заступник начальника ГУНП
в Донецькій області,
заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор**

Руслан СЕРБИН